

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 -2544) ได้กำหนดชัดเจนให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การพัฒนาที่ท้าทายต่อทางรอดทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของสังคมไทยในอนาคต คือ การพัฒนาคน ซึ่งก็หมายถึงการพัฒนาคุณภาพและสมรรถนะของคนไทยให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน สังคม และประเทศชาติในที่สุด (ทบวงมหาวิทยาลัย.สำนักงานปลัดกระทรวง, 2539 : 2) แต่จากความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลให้โลกมีลักษณะแคบลง และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่มากขึ้นซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการคิดของคน อันเนื่องมาจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมต่างชาติและผลกระทบจากการบริโภคนิยม ที่ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปในด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิต

สถาบันอุดมศึกษา นับว่าเป็นแหล่งการศึกษาชั้นสูงที่ช่วยให้ผู้เข้ามาสู่ระบบการศึกษาสามารถแสวงหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิตได้อย่างลึกซึ้งและกว้างขวางที่สุด รวมถึงเป็นแหล่งที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาวิถีชีวิตที่พึงประสงค์ที่สุดได้ด้วย หมายความว่า ผู้จบออกมาจากสถาบันอุดมศึกษา จะต้องเป็นผู้ที่รู้จักโลกและรู้จักชีวิตเป็นอย่างดี และสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้เป็นอย่างดีพร้อมกันไป (จิตกร ตั้งเกษมสุข, 2527 : 106) คุณภาพของบัณฑิตขึ้นอยู่กับกระบวนการในการหล่อหลอมของสถาบัน นั่นหมายความว่า อุดมศึกษาจะต้องทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ทั้งในด้านการสอน วิจัย บริการวิชาการแก่ชุมชน และการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้ที่ก้าวเข้ามาสู่การศึกษาในระดับนี้ หรือมีส่วนในการรับบริการจากสถาบันอุดมศึกษา ได้รับการพัฒนาจนมีศักยภาพที่จะออกไปสู่อาชีพ และดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข

สถาบันอุดมศึกษาของไทยในอดีต เน้นการผลิตบัณฑิตมากกว่าการค้นคว้า วิจัย และการบริการวิชาการแก่ชุมชน การเรียนการสอนจึงมักเป็นการถ่ายทอดวิทยาการของตะวันตกให้แก่ผู้เรียนเพียงอย่างเดียว การละเลยภารกิจหลักนี้ ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างมหาวิทยาลัยกับประชาชน (อาทรชนเห็นชอบ, 2527 : 178) การบริการวิชาการแก่สังคม เริ่มมีความชัดเจนขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้นมา มหาวิทยาลัยบางแห่งเริ่มมีบทบาทและกิจกรรมด้านการบริการชุมชนมากขึ้น เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้เสนอแผนปรับปรุงมหาวิทยาลัยด้านการเสนอกิจกรรม ส่งเสริมกสิกรรม การส่งเสริมชุกติกรรม การเผยแพร่ความรู้ทางวิทยุ เอกสาร ในขณะเดียวกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็เริ่มโครงการตั้งค่ายอาสาพัฒนา โดยเปิดโอกาสให้นิสิตและอาจารย์ได้ออกไปช่วยเหลือ และร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านชนบท กิจกรรมต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นอย่างมากมาย ในระยะต่อมา ทั้งนี้เพราะสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ เป็นแรงผลักดันให้บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาขยายกว้างขวางขึ้น เพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง ดังกล่าว สถาบันอุดมศึกษาถูกมองว่าเป็นแหล่งวิชาการชั้นสูงเป็นแหล่งรวมของผู้รู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ จึงมีลักษณะเป็นขุมปัญญาของสังคม การปรับปรุงประสิทธิภาพของการบริการวิชาการแก่ชุมชนน่าจะช่วยให้บทบาทนี้เกิดความชัดเจนตามไปด้วย

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของภาคใต้ที่มีเจตนารมณ์เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่อยกระดับการศึกษามาตรฐานของท้องถิ่นและเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาภูมิภาคนี้ให้ทั่วถึง การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยจึงต้องเป็นแหล่งวิชาการระดับสูงและมีการดำเนินงานที่สามารถชี้นำสังคมได้ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. กองแผนงาน, 2539 : 5) งานบริการวิชาการเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญของมหาวิทยาลัยที่ต้องทำ

ภายใต้เงื่อนไข ความต้องการของสังคมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งบทบาทดังกล่าวนี้มีกระแสของความเคลื่อนไหวสูง ทั้งนี้เนื่องจากมีปัจจัยที่มีผลกระทบโดยตรง ซึ่งก็คือการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารงานของมหาวิทยาลัยที่ต้องออกไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยภายในกำกับรัฐบาล ดังนั้น หากมหาวิทยาลัยมีรูปแบบการบริการวิชาการที่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคม และมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ชัดเจน จะทำให้งานบริการวิชาการสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลภายใต้ยุคข้อมูลข่าวสารที่มีอิทธิพลต่อการดำรงอยู่ของสังคมและภาวะการแข่งขันของตลาดได้ อย่างไรก็ตาม งานบริการวิชาการมีผลอย่างมากต่อภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัย เพราะจะเป็นการสะท้อนภาพของการมีส่วนร่วมในสังคมของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ ท่ามกลางความต้องการของสังคม (ทรงศักดิ์ ศรีกาพลินธุ์, นิ่มนวล ศรีจาละ และชาติรี นนทศักดิ์, 2541 : 12)

งานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ก็คือ การบริการวิชาการในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทุกระดับ และเพื่อเป็นที่พึงของสังคมโดยกำหนดนโยบายหลัก คือ การผลักดันให้เกิดความร่วมมือในการบริการวิชาการกับองค์กรภาครัฐและเอกชนทั้งภายในและต่างประเทศ และนโยบายต่อเนื่องที่มหาวิทยาลัยจะต้องทำ ก็คือ การให้บริการทางวิชาการที่ระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิต และตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม ของท้องถิ่นภาคใต้และประเทศ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. กองแผนงาน, 2541 : 4) ทั้งนี้ นโยบายของมหาวิทยาลัยเปิดโอกาสให้ทุกคณะในมหาวิทยาลัยที่มีศักยภาพสามารถดำเนินการ

เองได้ตามความพร้อมของหน่วยงาน และนอกจากนั้นในปี พ.ศ. 2517 ได้มีการจัดตั้งสำนักส่งเสริม และการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อให้ทำหน้าที่ในการบริหารงาน จัดการงานบริการวิชาการโดยตรง ซึ่ง ขอบข่ายการบริการวิชาการได้ดำเนินการมาจากอดีตที่เน้นการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชนใน 14 จังหวัดภาคใต้ ก็ได้เริ่มแพร่ขยายให้

สอดคล้องกับการกำหนดวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย กล่าวคือ ขณะนี้ได้มีการขยายขอบเขตการบริการ วิชาการออกสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศอีกด้วย (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สำนัก ส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง, 2542 : 6) ดังนั้น การจัดรูปแบบและโครงสร้างการบริการวิชาการ จึง ต้องมีรูปแบบที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ปัจจุบันรูปแบบที่ใช้ในการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย รูปแบบการฝึกอบรมเป็นรูปแบบที่ใช้กันทุกสถาบัน และใช้เป็นอัตราส่วนที่สูงมากกว่ารูปแบบอื่น เพราะเป็นวิธีที่สะดวก ผู้รับบริการได้รับผลโดยตรง การฝึกอบรมเป็นวิธีการสำคัญสำหรับการพัฒนาบุคคล (ศิริชัย กาญจนวาสิ, 2537 : 128) จึงจะต้องมีความสามารถกำหนดความจำเป็นในการพัฒนาบุคคลนั้น ๆ ให้ ได้เสียก่อน อาจเป็นการฝึกอบรมเพื่อที่จะแก้ปัญหาการปฏิบัติงานที่ผ่านมาในอดีต หรือพยายามป้องกันปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในอนาคตหรือพยายามพัฒนาศักยภาพสำหรับอนาคต

การฝึกอบรมเป็นการบริการวิชาการในลักษณะการบริหาร โครงการที่มีการแบ่งย่อยโครงการเป็นงานหรือกิจกรรม จะมีการจัดลำดับก่อนหลังในการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายของโครงการ การประสานงานและควบคุมงานย่อยต่าง ๆ เหล่านี้จะดำเนินการโดยการกำหนดเวลาสำเร็จ การจัด ลำดับก่อนหลัง การจัดสรรงบประมาณและบุคลากรตามเงื่อนไขสถานะของสังคมที่การบริการวิชาการ แก่ชุมชนนั้นดำเนินการ ปัจจัยที่ควรพิจารณาสำหรับการฝึกอบรมภายในของหน่วยงาน ได้แก่ ผู้ บริหาร ผู้จัดโครงการ และผู้เข้ารับการอบรม แม้จะสามารถดำเนินงาน โครงการได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามที่ได้วางแผนไว้ก็ยังไม่มั่นใจได้ว่าโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ ต้องการได้อย่างแน่นอน เพราะในความเป็นจริงแล้วการดำเนินงานทางสังคมตามที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้ามีทั้งที่ประสบความสำเร็จตามปรารถนาและล้มเหลว การแสวงหาความจริงของผลการดำเนินงาน ทั้งที่เป็นผลบวกและผลลบ ความล้มเหลวในการที่ไม่สามารถดำเนิน กิจกรรมได้ตามแผน เพื่อบ่งบอกสถานภาพที่แท้จริงของโครงการจึงต้องอาศัยการประเมิน โครงการ

ความสำเร็จของสถาบัน องค์กร แผนงาน และโครงการขึ้นอยู่กับความวางแผนที่ดี การ ดำเนินงานที่ดี และการติดตามกำกับและประเมินผลที่ดี การประเมินสภาพที่แท้จริงเหล่านี้จะช่วยให้ ได้ข้อมูลสารสนเทศตามจริงและยังช่วยเสนอสารสนเทศที่ถูกต้อง ยุติธรรม และทันเวลา อันเป็น

ประโยชน์ต่อการพัฒนาปรับปรุงสถาบัน องค์กร แผนงาน และโครงการ เช่นเดียวกันกับผลการวิจัยเชิงประเมิณครั้งนี้ก็จะก่อให้เกิดการพัฒนา รูปแบบและโครงสร้างของการบริการวิชาการแก่ชุมชนที่มีประสิทธิภาพและความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของมหาวิทยาลัย สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการกำหนดนโยบาย การปรับโครงสร้างและการปฏิบัติงานบริการวิชาการแก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ให้มีประสิทธิภาพและสนองตอบต่อความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริการวิชาการแก่ชุมชนของสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่จัดในรูปแบบของการฝึกอบรม
2. เพื่อประเมินการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนของสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่จัดในรูปแบบของการฝึกอบรมให้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและยากไร้ ซึ่งจะประเมินถึงจุดแข็ง จุดอ่อนของการบริการวิชาการแก่ชุมชนในรูปแบบของการฝึกอบรม
3. เพื่อศึกษาถึงปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขของการจัดบริการวิชาการแก่ชุมชนในรูปแบบของการฝึกอบรมให้มีลักษณะการดำเนินงานที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

ความสำคัญและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงสภาพปัจจุบันของการจัดบริการวิชาการแก่ชุมชนของสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่จัดในรูปแบบของการฝึกอบรมว่ามีลักษณะการดำเนินงานอย่างไร
2. ทราบความพึงพอใจและความต้องการของผู้รับบริการ ซึ่งจะสามารภประเมินได้ว่าจากการให้บริการวิชาการ ผู้รับบริการมีความพึงพอใจแค่ไหน และตรงกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนางานบริการวิชาการแก่ชุมชน และการแพร่ขยายงานด้านนี้ได้ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น ชุมชนและสังคม
3. ทราบถึงปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานบริการวิชาการแก่ชุมชนในรูปแบบการฝึกอบรม เพื่อหาแนวทางแก้ไข และเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการวางแผนการจัดการบริการ

วิชาการแก่ชุมชนที่มีการป้องกันปัญหาอุปสรรคไว้ล่วงหน้าสำหรับการดำเนินงานในช่วงต่อไป เพื่อให้การจัดการฝึกอบรมมีลักษณะที่เหมาะสม เป็นรูปแบบการบริการวิชาการแก่ชุมชนที่มีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

การประเมินการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนของสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จะทำการประเมินในรูปแบบที่เป็น โครงการฝึกอบรมที่จัดให้แก่ประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ทุกโครงการที่จัดในช่วงเดือน ตุลาคม 2546 จนถึงเดือนมีนาคม 2547 ที่จัดโดยสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานบริการวิชาการแก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

- 1.1 ผู้บริหาร ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี คัดเลือกโดยวิธีเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)
- 1.2 ผู้ปฏิบัติงานบริการวิชาการแก่ชุมชน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่
 - 1.2.1 ผู้รับผิดชอบหรือหัวหน้าโครงการฝึกอบรม
 - 1.2.2 เจ้าหน้าที่ ทีมงาน คณะดำเนินการโครงการฝึกอบรมเป็นกลุ่มผู้ให้บริการซึ่งดูแลการจัดกิจกรรมโครงการฝึกอบรมโครงการต่าง ๆ ใช้การเลือกตัวอย่างภายใน (Internal Sampling)

1.3 ผู้รับบริการวิชาการแก่ชุมชน ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายของโครงการ เป็นบุคคลที่เข้ารับบริการวิชาการ หรือเข้ารับการฝึกอบรมของสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่จัดโครงการฝึกอบรมแบบให้เปล่าแก่กลุ่ม ผู้ด้อยโอกาสและยากไร้ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

1.4 ผู้เกี่ยวข้องกับผู้รับบริการ เป็นผู้ที่อยู่ในชุมชนที่ผู้รับบริการอาศัยอยู่ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.4.1 ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ ประธานองค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

1.4.2 เจ้าหน้าที่ ข้าราชการ ได้แก่ อาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนในชุมชน
เจ้าหน้าที่สาธารณสุข นักพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่สหกรณ์ชุมชน

2. ขอบเขตการประเมิน

2.1 ประเมินความจำเป็นในการฝึกอบรม

2.1.1 หัวข้อ/เนื้อหาโครงการตรงกับปัญหาและความต้องการของชุมชน

2.2.2 หลักสูตรสอดคล้องกับนโยบายของรัฐและของมหาวิทยาลัย

2.2.3 ปัญหาและความต้องการของชุมชนนี้สามารถแก้ไขได้ดีที่สุดด้วยการ

ฝึกอบรม

2.2 ประเมินความพร้อมความเป็นไปได้ของการดำเนินโครงการ

2.2.1 การเตรียมความพร้อมก่อนจัดโครงการ

2.2.2 ความเหมาะสมของจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายและวิธีการ

2.2.3 ความพร้อมของงบประมาณ ทรัพยากร

2.2.4 โอกาสของการประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

2.2.5 ปัญหาอุปสรรคในการจัดโครงการฝึกอบรม

2.2.6 ปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดระหว่างการฝึกอบรม

2.3 ประเมินสภาพการจัดบริการวิชาการแก่ชุมชนในรูปแบบการฝึกอบรม

2.3.1 ความเหมาะสมของงบประมาณและทรัพยากร

2.3.2 ลักษณะวิธีการดำเนินงาน

2.3.3 การดำเนินงานการฝึกอบรมที่ปฏิบัติจริงเมื่อเทียบกับแผน

2.3.4 การประสานงานและการสร้างเครือข่าย

2.3.5 ความพร้อมของหน่วยงานที่จัดและผู้รับบริการ

2.3.6 ปัญหาอุปสรรคระหว่างการฝึกอบรมและการแก้ไข

2.4 ประเมินกระบวนการดำเนินการโครงการฝึกอบรม

2.4.1 การวางแผนการจัดโครงการ

2.4.2 การดำเนินการจัดโครงการ

2.4.3 การควบคุม ติดตาม ประเมินผลโครงการ

2.5 ประเมินผลของโครงการฝึกอบรม

2.5.1 ประเมินปฏิกิริยาตอบสนอง

2.5.2 ประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้

2.5.3 ประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

2.6 การติดตามผลการฝึกอบรม

2.6.1 ผลการฝึกอบรม

2.6.2 ผลกระทบ

2.6.3 ผลข้างเคียง

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ ความจำเป็นในการฝึกอบรม ความพร้อมความเป็นไปได้ของการดำเนินโครงการ สภาพการจัดบริการวิชาการแก่ชุมชนในรูปแบบการฝึกอบรม กระบวนการดำเนินโครงการ และผลการดำเนินงานโครงการฝึกอบรม

กรอบความคิด (Conceptual Framework)

1. การเปลี่ยนแปลงชุมชนเกิดจากเหตุปัจจัยที่มาจากภายนอกชุมชน เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี รูปแบบการผลิต การขยายตัวของรัฐ การขยายโอกาสทางการศึกษา ปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชน เช่น ด้านนิเวศ ด้านการใช้ทรัพยากร ด้านการประกอบอาชีพ หรือด้านพฤติกรรมสุขภาพ บทบาทหน้าที่ ความสัมพันธ์ทางสังคม แบบแผนการดำรง-ชีวิต ระบบคุณค่า ฯลฯ ดังนั้นในการศึกษาต้องพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของสังคม เช่น ระบบเครือญาติ ผู้นำ เครือข่ายทางสังคม องค์กร รูปแบบการใช้ทรัพยากร ด้วย

2. กลุ่มรูปแบบการประเมินเพื่อการตัดสินคุณค่า (Value Oriented Evaluation) ถือว่าการประเมินเป็นการให้คุณค่าหรือตีราคาสิ่งที่ถูกประเมิน รูปแบบกลุ่มนี้นิยมนำมาใช้โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการเพื่อให้บริการสังคมหรือโครงการเพื่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของรัฐบาล ซึ่งมักจะมีควมซับซ้อน จึงต้องอาศัยวิธีการประเมินทั้งแบบมีระบบและแบบวิธีการตามธรรมชาติ (Naturalistic Approach) ควบคู่กันไป โดยให้ความสำคัญกับผลผลิตที่เกิดจากโครงการทั้งหมด แม้เป็นผลกระทบก็ถือว่าเป็นข้อมูลสำคัญต่อการตัดสินคุณค่าเช่นกัน โดยยึดทฤษฎีการประเมินตามแนวทางของ สกริฟเวน และสแตก ซึ่งต่างก็เป็นรูปแบบการประเมินที่อยู่ภายใต้ “กระบวนการทัศน์ การประเมินเชิงธรรมชาติและมีส่วนร่วม” ที่เป็นการประเมินที่มีลักษณะร่วมที่สำคัญ 4 ประการ คือ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2541 : 297)

1. เป็นการประเมินทางการศึกษาโดยใช้เหตุผลเชิงอุปนัย (Inductive Reasoning) ซึ่ง

เน้นความเข้าใจประเด็นปัญหาเหตุการณ์ หรือกระบวนการที่มาจากแหล่งปฐมภูมิโดยตรงผู้ประเมินเกิดความเข้าใจโดยการสัมผัสบริบทแวดล้อมโดยตรง

2. เป็นการประเมินที่ใช้ข้อมูลหลากหลาย ใช้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ข้อมูลปรนัยและอัตนัยเพื่อให้สามารถเป็นตัวแทนของปรากฏการณ์ที่มุ่งประเมิน

3. การประเมินที่ไม่ได้ยึดตามแผนมาตรฐานที่กำหนดไว้ล่วงหน้า กระบวนการประเมินจะเกี่ยวข้องและแปรเปลี่ยนตามประสบการณ์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการประเมิน

4. การประเมินที่เกี่ยวข้องกับความจริงที่หลากหลาย มากกว่าความจริงเพียง อย่างเดียว มนุษย์มองเห็น และแปลความหมายสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยวิธีที่แตกต่างกัน

เป็นการประเมินที่ไม่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Goal – Free Evaluation) คือ นอกจากพิจารณาวัตถุประสงค์แล้ว ยังต้องมีการคัดเลือกข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ โครงการ รวบรวมสารสนเทศที่มีคุณค่า เพื่อช่วยให้การประเมินโครงการมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติ และดำเนินการตัดสินใจคุณค่าจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ ฝ่าย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การบริการวิชาการแก่ชุมชน หมายถึง กิจกรรมการฝึกอบรมที่จัดแบบให้เปล่าแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและยากไร้ที่อยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

2. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิทย์ บุญช่วย

3. ผู้ปฏิบัติงาน หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ปฏิบัติงานบริการวิชาการในหน่วยงานของสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง ทั้ง 3 สถาบันบริการวิชาการชุมชน คือ สถาบันบริการวิชาการชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี สถาบันบริการวิชาการชุมชน อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา สถาบันบริการวิชาการชุมชน อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

4. ผู้รับบริการ หมายถึง บุคคลที่เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการของการบริการวิชาการแก่ชุมชน สำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีที่จัดแบบให้เปล่าแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและยากไร้ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

5. ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง ผู้นำในท้องถิ่นที่มีผู้รับบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้แก่ ประธานองค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

6. หน่วยงาน หมายถึง สำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยหมายรวมถึงสถานบริการวิชาการชุมชนทั้ง 3 สถานี คือ สถานีบริการวิชาการชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี สถานีบริการวิชาการชุมชน อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา สถานีบริการวิชาการชุมชน อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

7. เจ้าหน้าที่ ข้าราชการ หมายถึง เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานต่าง ๆ ข้าราชการที่อยู่ในท้องถิ่นที่มีผู้รับบริการวิชาการแก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์อยู่ ได้แก่ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนในชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข นักพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่สหกรณ์ชุมชน

8. ผู้ด้อยโอกาสและยากไร้ หมายถึง ประชาชนกลุ่มเป้าหมายของโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนที่จัดแบบให้เปล่า ซึ่งหมายรวมถึงคนยากจน คนพิการ ทหารเกณฑ์ เยาวชน และนักบวชพระสงฆ์

9. สภาพการบริการวิชาการแก่ชุมชน หมายถึง สภาพปัจจุบันของการจัดบริการวิชาการแก่ชุมชนในรูปแบบการฝึกอบรม ประกอบด้วยองค์ประกอบ นโยบายและวัตถุประสงค์ เนื้อหาหลักสูตร งบประมาณและทรัพยากรที่ใช้ ลักษณะวิธีดำเนินงาน วิทยาการ การประสานงานและการสร้างเครือข่าย

10. กระบวนการดำเนินงานโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน หมายถึง ขั้นตอนในการจัดบริการวิชาการแก่ชุมชนด้านการฝึกอบรม คือ การวางแผน การดำเนินการ และการ ควบคุมติดตามประเมินผล

11. ผลการดำเนินงานโครงการ หมายถึง ผลที่ได้จากการดำเนินโครงการฝึกอบรมแต่ละโครงการและผลจากการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

12. ประสิทธิภาพ หมายถึง สภาพการดำเนินงานที่ได้ผลตามวัตถุประสงค์

13. ประสิทธิภาพ หมายถึง สภาพการดำเนินงานที่ได้ผลตามวัตถุประสงค์ โดยใช้ เวลาและการลงทุนที่น้อยที่สุด คุ่มค่ามากที่สุด